

Олекса Коваленко.

ГОРБОКОНИК.

КАЗКА

(ПО ЄРШОВУ).

ЗБІРКА

ІВАНА ЛУЧКОВА

З Інтернаціональної Друкарні
ТОРОНТО. ОНТ.

I.

„Починаєть ся казка казатись.“

За горами, за ярами,
За широкими морями,
Проти неба, на землі,
Жив дідусь в однім селі.
В дідуса було три сини:
Старший син з розумом дитина,
Другий син якись чудний,
Меньший зовсім був дурний.
Хлопці сіяли пшеницю,

Та й возили у столицю.
А столиця та була
Недалечко від села.
Там пшеницю продавали,
Полічивши, гроші брали
І набивши гамани,
Знов вертали ся вони.

Ось, там скоро чи не скоро,
Наскіпало ся їм горе:
Хтось на ниву став ходити,
Їх пшеницю толочити,—
Не траплялось їм такого
Зроду лишенька тяжкого.
Стали думати, гадати,
Як би злодія піймати.
І надумали гуртом,
Кождий день ходить смерком
Всім пшеницю вартувать.
Щоби злодія піймать.
От як стало вже смеркатись,
Старший брат почав збиратись:
Він сокиру й вила взяв

Та й на ниву почвалав.
Ніч була холодна, темна,
Вартовому не приємна.
І так дуже він злякав ся,
Що аж в клуню заховав ся.
Ніч мина; уже світає,
Вартовий тут вилізає
І, обливши ся водою,
В двері стукає ногою:
„Гей, ви, ледарі, вставайте!
„Та мене мерщї пускайте!
„Під дощем я дуже змок,
„До самісеньких кісток.“
Хутко двері відчинили,
Вартового упустили
І питають всі його,
Чи не бачив він чого.
Вартовий тут помолив ся,
На всі боки поклонив ся,
І, прокашлявшись сказав:
„Цілу ніч я чатував,
„Та, годинонька бездольна,
„Дуже ніч була холодна:
„Дощ неначе з відер лив,
„Я ж усе під ним ходив.

„Вража сила аж кишіла,
„А проте—пшениця ціла.“
Батько сина вихваляє:
„Добре синку“—він мовляє—
„Ти часу не змарнував,
„Ниву добре вартував.

Стало вдруге вже смеркатись,
Другий брат почав збиратись:
Він сокиру й вила взяв
Та й на ниву почвалав.
От і добре вже стемніло;
В його серце защеміло:
З переляку плакати став,
Аж зубами ляскотав,
Та тоді мерщі тікати
До сусідської хати.
Вартував він там пшеницю,
Аж до самої зірниці.
От вже ранок. Він до хати
І давай мерщі гукати:
„Гей, ви ледарі, вставайте!
„Швидче двері відчиняйте!

„Був в ночі мороз цупкий;
„Змерз, мов цуцим я який!“

Двері зараз відчинили.
Вартового упустили,
І питають всі його,
Чи не бачив він чого.
Вартовий тут помолив ся,
На всі боки поклонив ся,
Став крізь зуби белькотати:
„Довело ся пропадати
„Під морозом уночі,
„З дрижаками не сплючи
„З переляку я трусив ся,
„Дош та холод дуже злив ся.
„Вража сила аж кишіла,
„А проте—пшениця ціла.“
Батько й цього вихваляє,
Молодцем його звиває.
Стало втретє вже смеркатись,
Треба меньшому збиратись,
Він же й вусом не моргає,
На пічі в кутку співає,

Скільки є в бурлаки мочі:
„Ой, за тії карі очі“....
Ну, брати його тут гнати,
Скубти, лаяти й прохати...
Та, ба! скільки не кричали,
Час даремно марнувами:
Бо пшеницю стерегти
Наш Іван не хоче йти.

От сам батько вже підходе,
Річ ласкаво з ним заводе:
„Слухай, сину мій, Іване,
„Куплю тобі жупана,
„Шапку, пояс і чоботи.
„А за це всього роботи,—
„Зараз в поле треба йти
„І пшеницю стерегти.“
Дуже тут Іван зрадїв,
Драну свиту в мить надїв,
Взяв окраєць паляниці
Та й на ниву—до пшениці.

Ніч настала. Місяць сходе,
Лан увесь Іван обходе
І навкруги розгляда,
Та пшеницю догляда;
За кущами він сїдає
І окраєць уминає,
А щоб як не задрімати,
Став зірки він розглядати...
Опівночі кінь заржав.
Вартовий наш миттю встав,
Подививсь крізь рукавицю
І побачив він лошицю.
Певно та була лошиця,
Коням на світі цариця,—
Бо вся біла, снігова,
Грива золотом одлива.
„Еге-ге! так от ти й знай,
„Злодій хто! ось постривай:
„Жартувати я не хочу,
„А на шию зараз скочу!“
От хвилину вибирає
І за довгий хвіст хапає.
Скочив, всїв ся молодцем...
Та біда—назад лицем!
Як тріпне вона, що сили,

Трохи Йвана аж не збила,
І побігла, яко мога,
Наче десь була тревога.
Полетіла над ланами,
Над степами і лісами;
Так і ходе по горах,
По байраках та ярах;
Хоче хистом чи дурманом,
Таки впоратись з Іваном.
Вдача-ж в його не проста:
Цупко держить ся хвоста.

Напослідок як пристала,
Так Іванові сказала:
„Слухай-же тепер, Іване,
„Господарю мій і пане:
„Ти зумів мене вловити,
„То тобі і володіти;
„Тільки, друже вірний, знай
„Сам мене ти доглядай.
„Та гляди, не забувай.—
„Тричі вранці випускай
„Повибрикувать у полі,

„Погулять на вольній волі.
„А як шість пролине днів,
„Приведу я двох конів.
„Та таких на масть, на вроду,
„Що ніхто не бачив зроду.
„Приведу я ще й малого,
„Кониченька вороного:
„Буде він з двома горбами
„І з великими вухами;
„Три вершки на зріст він буде..
„А мудрішого... не буде.
„Двох старших хоч продавай,
„А його не віддавай—
„Ні за люльку, ні за шапку,
„Ні за пояс, ні чумарку.
„В полі, в хаті він і всюди
„Побратимом певним буде:
„В зімню хугу він нагріє,
„Літом холодком обвіє,
„Їсти схочеш—нагодує,
„Пити схочеш—почастує,
„А я знову буду в полі
„Брати силоньку на волі.“

„Ну, гаразд!“ Іван мовляє,
І лошицю заганьє
У курінь, що там стояв.
Двері лантухом запяв,
А як стало розвиднятись,
Він додому став збиратись.
Навпростець іде й співає:
„Молодець козак гулає.“
От до хати він доходе,
На присінки живо сходе,
Скільки мочі є кричить,
Кієм в двері стукотить.
В хаті аж шибки брязчать,
І присінки скрізь тріщать.
Враз брати тут вибігають:
„Хто там грюкає?“ — питають,
„Відчиняйте, хай вам кат!,
„Вартовий, Іван—ваш брат!“
Двері зараз відчинили,
Дурня в хату упустили,
І давай його ганьбити,
Як він смів їх побудити.
А Іван, після турботи,
Скинув свиту, зняв чоботи
Та й на піч, уліг ся в просо

І почав задривши носа,
„Всю я ніченьку не спав,
„Всі зірки порахував;
„Як став місяць впливати,
„Я почав тоді куняти,
„Стала боркати дрімота,
„Стала в сні верзтись гидота....
„Опівночі гульк: нечистий
„Коло мене став;—плечистий,
„Та з страшенними рогами
„І з собачими ногами;
„Вуси й борода велика,
„І котяча в його пика;
„Куций хвіст зігнувсь серпом,
„Очі дивлять ся вовком.
„І почав він тут плигати,
„Колоски хвостом збивати.
„Я ж сміятись не охочий,
„А на шию зразу скочив.
„От вже він носив, носив,
„Ледви й голови не збив;
„Тільки й сам я не зївав—
„Цупко клятого держав.
„Довго гаспид силкував ся,
„А нарешті так озвав ся:

— „Не зганяй мене хоч з сьвіту,
„Я тобі вже ціле літо
„Поступаюсь в згоді жити,
„І нікого не мутити.“—
„Я словам його йняв віри,
„І пустив від себе звіря.“
Оповідач перестав,
Позіхнув і задрімав.
Як брати тут не крепились,
Разом з сміху покотились,
І за боки аж хапались,
Та з Івана реготались.
Щиро й сам старий сміяв ся,
Та пригоді дивував ся.
Хоч воно старим сміятись,—
Треба вже гріха боятись.

Не скажу про те нічого,
Бо не чув я ні від кого,
Скільки часу утекло,
З того випадку пройшло;
Рік, чи два там пролетіло,
А проте—яке нам діло,

Ми ю не будем доганяти,—
Краще казку нам казати.

Чи в неділю, чи у свято,
Хміль скрутив старшого брата.
Так Данило перебрав,
Що, в курінь ввійшов, впав.
Як очумавсь, двох вродливих
Він побачив золотогривих,
Коней царських, непростих,
І ще коника між них;
Коник той з двома горбами
І великими вухами.
„Ага—га! тепер вгадав,
„Часто так чого це снав
„В куріні Іван—дурило!“
Каже сам собі Данило.
Та мерщі відтіль. Вбігає
До Гаврила і мовляє,
„Подивись, яких вродливих,
„Гарних двох золотогривих,
„Коней царських непростих

„І ще коника між них,
„(Коник той з двома горбами
„І великими вухами),
„Дурень наш собі здобув,—
„Ти не бачив і не чув;
„Біжимо мерщі братухо!“
І побігли, що є духу.
Скільки сили вони мають,
До кінниці поспішають.

Бігли, падали, вставали,
Пики до крові здирали.
Наче вихор той, до клуні
Раптом вскочили розумні.
Коні тут хропли та ржали,
Очі іскряві блищали;
А хвости у їх товстії,
Сяють, наче золотії.
Діаментові копити
Перлом дорогим облиті....
Гарні!... нічого й казати,
Лиш гетманові—б їх мати.
І брати на їх дивились

Так, що слина аж котилась,
„Диво! де він їх дістав?“
Старший братові сказав:
„Та бач здавна так ведеть ся
„Що скарб дурневі даєть ся,
„А розумним—до горба
„Черепки лиш од скарба.
„На тім тижні до зірниці,
„Одведем їх до столиці.
„Продамо їх там обох,
„Гроші візьмемо удвох,
„З грішми ж як і сам ти знаєш,
„Випьєш добре й погуляєш;
„Тільки брязни по кишені,
„Поросята враз печені,
„Не побачиш і відкіль,
„Полетят тобі на стіл.
„Де ж бо дурневі згадати,
„Хто зумів конів продати!
„Хай де хоче, там шукає,
„Хто забрав їх—попитає.“
Вкрасти в мить брати згодились,
Обнялись, перехрестились,
Та й до дому почваланали,
А ідучи розмовляли:

Про бенкет, та про конів
І про деяких звірів.
Як хвилина, як година,
День за днем по черзі плине.
Унеділю на зірниці,
Наші їдуть до столиці,
Щоб там хапаних продати
І на пристані спитати.
Чи нема з кораблями
До їх німців із волами,
Часом чи не йде Салтан
Катувати христіян?
От гарненько помолились,
Низько батькові вклонились,
Узяли лошат тихенько.
Та й поїхали швиденько.

Тільки почало смеркати,
Наш Іван потюпав спати;
Він по вулиці чвалає,
Їсть окрасць і співає...
От до лану прибуває,
Руки в боки підбирає,
Й гордо, сміле, наче пан,

У курінь війшов Іван.
Увійшовши, в мить змінив ся,
Здивував ся і зумив ся:
В куріні, хай Бог бороне—
Не було двох кращих коней,
Горбоконик лиш zostав ся;
І по стайні топцював ся;
Ляскав з радости вухами,
Та вибрикував ногами.
Дуже важко, дуже тяжко
Заридав тут наш Івашко:
„Ой, ви коні нещасливі,
„Коні любі, золотогриві!
„Я пестив вас, доглядав,
„Напував і годував.
„Де ж ви ділись, вороненькі?
„Чи не вкрав вас хто, рідненькі?
„Щоб такому злодіяці
„Згинуть наче ті собаці.“
Тут до його каже коник
Голоском, як срібний дзвоник:
„Ти, Іване мій, не лай ся,
„Не сумуй, не побивай ся;
„Наші коні не пропали
„І самі не повтікали,

„А брати твої кохані
„Діло скоїли погане.
„Та це лихо не страшне,
„Тільки слухай мене,
„Верхи, ти сїдай скоріше
„І держи ся вух цупкіше!
„Я хоч зросту і малого,
„Тільки варт коня прудкого:
„Як подам ся, як гайну,
„Так і біса дожену.

Тут Горбуник тупотить,
Верхи вже Іван сидить;
Цупко вуха він хапає,
Скільки мочі є, гукає.
А Горбуник, стрепенув ся,
Підбадьоривсь, обтруснув ся:
Хвиська гривою, хронить
І стрілою він летить.
Тільки вихор під ногами
У їх крутив ся стовпами.

І так прудко він летів,
Що у мить нагнав братів.
А брати не сподівались,
Не жартуючи злякались.
Тут Іван давай кричати:
„Соромно чуже чіпати!
„Од Івана ви умніші,—
„Та Іван од вас чесніший:
„Коней він у вас не крав!“
Старший брат тоді сказав:
„Любий брате наш, Іване,
„Діло, що й казати, погане;
„Та згадай ти бідування,
„Наше тяжке проживання,
„Як пшеницю ми не дбаєм,
„Ледви хліб щоденний маєм;
„А як часом неврожай,
„То петлю хоч накидай.
„Вчора ми всю ніч не спали,
„Все з Гаврилом міркували,
„Що вже нам почати робить,
„Як біді нам пособити?
„Вже ми се—і—те гадали,
„Напослідок так поклали,
„Коней щоб твоїх продати,

„Рублів з тисячу хоч взять.
„В дяку—ж, я кажу до мови,
„Привезти тобі обнови:
„Чоботи нові, чумарку
„І з червоним верхом шапку.
„Та ще й батько не здолає:
„Сили працювать не має.
„Годуватись треба-ж вік—
„Сам розумний чоловік!“
—„Ну, коли вже так, пеняйте,“
Каже їм Іван:—„продайте
„Коней двох моїх і зброю,
„Та й мене візьміть з собою!“
Дуже тут брати скривились,
Та неможна-бо!—згодились.

Небо стало вже темніти,
І навкруги холодніти.
От щоб як не заблудитись,
Всі поклали зупинитись.
Серед лісу разом стали,
Жваво коней повязали,
З хлібом вийняли торбину,

Підкреслили ся частину,
Та й верзли, що Біг їм дав,
Хто до чого кебу мав.
Гульк! Данило в лісі баче,
Нїби там вогонь маяче.
На гаврила він зирнув,
Лївим оком підморгнув,
Кашлянув йому тихенько.
На вогонь вказав пильнецько.
Той в потилицю почухавсь:
„Темно!. місяць, щоб послухавсь
„І хоч жартом до нас глянув,
„На хвилиночку проглянув.
„Все б-же краще.... а то темно,
„Якось дуже неприємно!..
„Постривай! здаєть ся, мріє,
„Наче он димок сивіє...
„Так і є! дивись—курить,
„От багаття-б розпалить!...
„Ну, та й діло б вийшло гарне.
„Збігай братику Іване,
„В мене як на те, не стало
„А нї труту, нї кресала.“
Сам міркує ж тут Данило:
„Щоб тебе там задавило!“

А Гаврило домовляє:
„Хто й зна, що таке там сяє:
„Гайдамаки як що стали—
„Згадуй, братіку, як звали!“
Впину дурневі немає!
Він на коника сїдає,
В ребра бухає ногами
І скубе його руками.
Мов пожежа, він полинув...
Коник зняв ся й слід загинув!
„Хай Христова з ними сила!“
Закричав тоді Данило,
І обвивсь хрестом святим—
„Що за звір такий під ним?“

Дужче полумя палає,
Швидче коник поспішає,
Поруч вже з огнем він став.
Лан, неначе в день сїяв.
Скрізь проміння миготить,
А не гріє й не димить.
Здивував ся тут Іван:

„Що“ — він мовив: „За шайтан?

„Жару буде шапок з пять,

„Диму ж і тепла не знать!“

Став йому казати Коник:

„Ет, велике диво вогник!—

„Вже найшов на що дивить ся:

„Це перина од жар-птиці.

„Та щоб лиха не придбати,

„Краще, чуєш, не займати:

„Сум та лихо ще з бідою,

„Принесе вона з собою.“

— „Як же! можна все казати,“

Дурень став собі бурчати.

І перину піднімає,

Та в ганчирку загортає;

Загорнувши, заховав,

І коня назад вертав.

До братів він прибуває,

І таке розповідає:

„Як туди я долетів.

„Там гнилий пеньок горів.

„Ледви я й не підірвав ся,

„Все над клятим рачкував ся,

„Роздував його з годину,

„Ні! погасла зла личина.“

Цілу ніч брати не спали,
Та з Івана реготали.
А Іван піл дуб упав,
І до ранку добре спав.

Вранці коней посідали,
У столицю прибували;
Стали з кіньми всі гуртом
Саме супроти хором.
Був у ті столиці звичай,
Як не скаже городничий,
То ніхто не продавав
І ніхто не купував.
От півдня вже настає,
Городничій виїзжає,
В смушеві чорні шапці
І китайчаті чумарці;
Поруч сотенні гонці,
Всі завзяті молодці;
З ним отаман верховий,
Оповідач вістовий;

Він пикатий та кирпатий.
Довговусий бородатий.
В золоту сурму він грає,
Дужим голосом гукає:
„Гей! крамниці одчиняйте,
„І купуйте, продавайте:
„Вартовії ж скрізь сїдайте
„Та за людом доглядайте,
„Не було щоб часом сварки,
„Або галасу, чи давки.
„І щоб де катюжний плід
„Не обманював нарід:“
Всі крамниці одчиняють
І до себе закликають:
„Гей заходьте, добрі люде!
„Є усе. що треба буде.“
Покупці до їх ідуть,
Всякий крам у їх беруть.
Гроші крамарі складають,
Вартовим вони моргають.
Городничій прибуває.
Кінський торг він оглядає,
Баче силу там народу,
А ні виходу, ні входу;
Так бач, лавию й стоять,

Та регочуть ся й кричать.
Городничий здивував ся,
Що нарід розгамував ся
І гонцеві закричав,
Щоб з дороги всяк звертав.
„Гей, мерщі приймайте ноги!
„Геть з дороги! геть з дороги!“
Закричали верхові
І сипнули нагаї.
Тут народ заворушив ся,
Зняв шапки і розступив ся.

Перед ними кінський ряд,
Баче: два коні стоять,
Молодії, воронії
Довгі гриви, замашнії,
А хвости у їх товсті,
Сяють, наче золоті.
Хоч дідусь і жвавий був,
А потилицю лапнув:
„Мудрі Божії діла!
„І яких же див нема!“
Всі тут люде привитались,

З його мови дивувались.
Городничий же в той час,
Зараз дав усім наказ,
Щоб конів не купували,
Не штовхались, не кричали,
Бо поїде до двора
І повідоме царя.
І, залишивши гонця,
Він подав ся до двірця.
Приїздить він у дворець:
„Змилуйсь, царю, наш отець!“
Городничий промивляє
І до ніг він припадає:
„Не звели катам оддати,
„Слово дай мині сказати.“
Цар на це сказав: „Ну, ну!“
„Та кажи ти до—ладу.“
— „Як зумію, розкажу,
„Городничим, бач, хожу,
„Щиро, певно я працюю.“
— „Добре, добре, це я чую!“
— „От сьогодні опівдні
„Диво трапилось мені:
„Зранку місто доглядаю,
„Потім в кінський гурт в'їзжаю.

„Гульк! аж сила там народу,
„А ні виходу, ні входу,
„Що ти мусиш тут робити?
„Геть звелів людей гонити.
„І народ як розступив ся,
„Я між кіньми опинив ся:
„Проти мене кінський ряд,
„Вкупі два коні стоять,
„Молодії, Воронії,
„Довгогриві замашнії,
„А хвости у їх товсті,
„Сяють, наче золоті.

Тут вже цар не міг мовчати:
„Треба зараз розпитати.
„Не погано, каже буде
„І купити теє чудо!
„Гей, ридван мені подать“!...
Коні лагідні стоять.
Цар умив ся, розчесав ся,
І до дива він подав ся.
За царем стрільці ідуть:
Приїздить у кінський гурт.

Всі навколїшки упали,
І „здоров бувай!“—кричали.
Привитавшись, цар махнув
І з ридвана геть плигнув.
З коней він очей не зводе,
Сяк і так до їх заходе.
Йменням ласкавим взиває
І за спини їх торкає;
Гладе шиї їм крутії,
Чеше гриви золотії;
Довго коней роздивляв ся,
А нарешті так спитав ся:
„Озивайте ся, хлопята,
„А Чиї це коненята?
„Хто над ними господар?“
І повів очима цар.
Знявши шапку, наш Іван,
Руки в боки, наче пан,
З-за братів тут вистунає
І цареві одмовляє:
„Господар їх буду я.“
—„Продаєш конів?—питає.
—„Нї, не продаю, міняю.“
—„Що ж мінка бажаєш взяти?“
—„Срібла шапок двічі пять.“

— „Це, виходе, десять втяв!“

І одважити сказав.

Ще по щедрости свої

Цар набавив три рублі.

Повели в дворець конів,

Мабуть десять конюхів;

Всі з ясними гапликами,

І з товстими батогами:

Та в дорозі як на сміх.

Коні з ніг звалили всіх,

Геть оброті поскидали,

І до Йвана повтікали.

Зараз цар назад вертав

Та Іванові казав:

„Пара хлопцям не даєть ся,

„Що ж рабити? Доведеть ся

„У дворці тобі служити,

„Будеш в золоті ходити,

„У червоне все вдягатись,

„Наче в маслі сир купатись,

„І худобу всю мою

„Доглядять тобі даю.

„Слово в тім царське—застава!

„Згоден?“— „Оттакая слава!

„В дворці я маю жити,

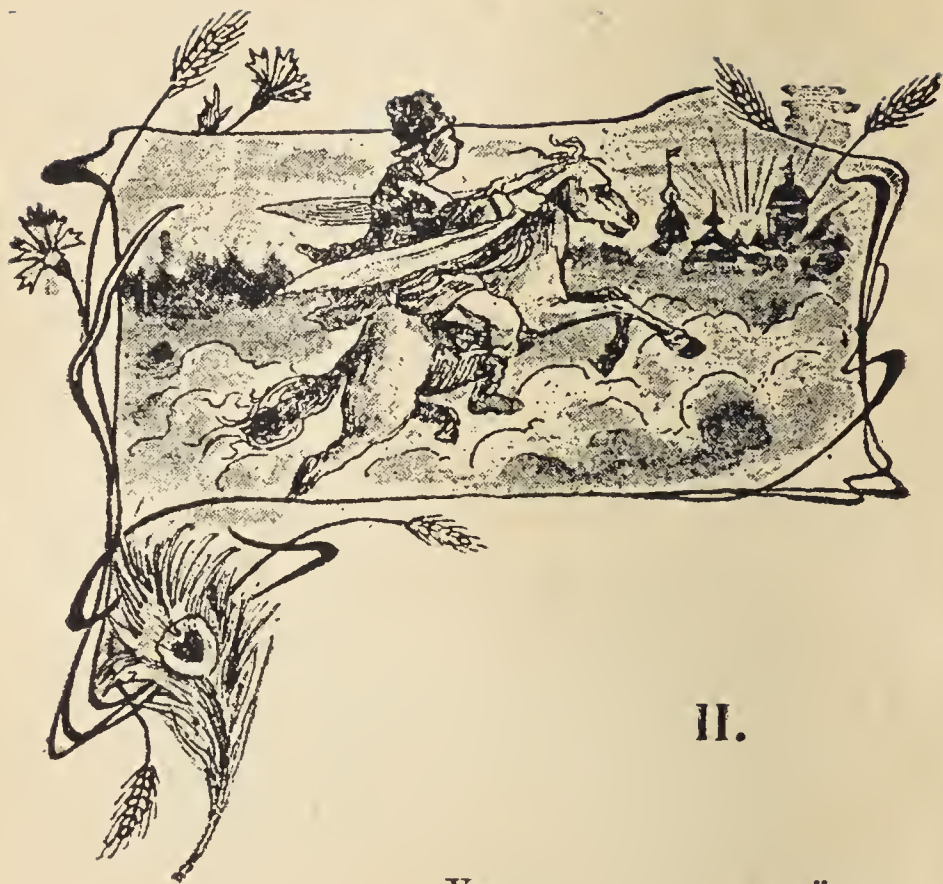
„Весь у золоті ходити!
„Буду я в що хоч вдягатись,
„Наче в маслі сир купатись;
„Всю худобу доглядати,
„Хоче цар мені оддати!
„Це виходе прямо з лана,
„Та я вискочив на пана!
„Добре! Нічого робити,
„Згоден я тобі служити.
„Та умова:—не займати,
„Скільки хочу, спать давати,
„І робити, що я знаю:
„Бо... пятами накиваю.“
Коний тут Іван гукає,
На їх шапкою махає...
Вибиває в рукавиці
І пішов він по столиці.
Коні, пісню як зачули,
Танцювати враз майнули
Старші ріжуть гопака,
А горбуник гайдука.
Люде дуже здивувались,
Та хрестились і жахались.

А два брати не зівали,
Мовчки гроші рахували?
В очкурі їх зашивають,
Та й додому поспішають.
Дома грішми поділились,
Враз обидва одружились:
Стали жити, панувати
Та Івана виглядати.
Зараз ми їх покидаєм,
Краще казку ми згадаєм
І розважим христіян,
Що накоїв наш Іван,
Як цареві він служив:
І яку біду нажив,
До сусіда як попав,
Як перину він проспав;
Як піймав живу жар-птицю
І привіз він як царицю;
Як він місяця прохав,
Волю китові благав,
Їздив як за обідцем,
Був на небі посланцем.
Як до дому він вертав,
Кораблї він визволяв,
Як в окропі не зварив ся,

Як вродливим він зробив ся:
Ми про те, бач, річ ведем,
Як зробив ся він царем.

II.

*„Хутко казка пролітає,
Тихо діло поспіває.“*

Ну ж казати до кінця
Про Івана молодця,
Ще про сірого вовка,
Та про білого бичка.
Кози в море утекли,
Скели лісом заросли,
Кінь з оброті одірвався

І до неба аж підняв ся;
Долі липи вікові,
Збоку хмари громові,
Хмара хмару роздирає,
Грім на небі розкидає....
Це ще приказка. А далі
Казка наша буде справді.
Як на морі—окіяні,
Та на острові Буяні,
В лісі там труна стоить,
Дівчина в труні лежить.
Соловей що дня співає
Та звір хижий завиває.
Та й це приказка була,
Ось і казка вже пішла.
Ну, так бачите, миряне,
Слобожане, хуторяне,
Наш моторний Іванець
Примостив ся у дворець?
Там за кіньми доглядає,
І ніколи не згадає
Ні братів, ні батька, неньку,
Ні свій любий край рідненький.
Що йому до тих братів?
У Івана жупанів,

Усього—чобіт, шапок,
Буде десять аж скриньок.
Смашно їсть, багато спить,
Скрізь привілля—тільки жить...
Став там, тижнів через п'ять,
„Спочивальний“ примічать.
Та до речі: до Івана
Був він, чуєте, за пана
Над хоромами усіма;
Ще й боярська він дитина,
То й не диво, що кривив ся
На Івана і божив ся,
Що і сам хоч пропаде,
А прибуду прожене.
Доки ж що, він вгамував ся,
Та ще ланець прикидав ся,
Що він буцім—то, каліка,
Та глухий і недоріка.
Сам міркує-ж: „Постривай же,
Ти згадаєш мене, враже“!...
Так став, тижнів через п'ять,
Спочивальний примічать:
Коней Іван не напуває,
Не пестить, не доглядає,
А одначе коні ситі,

Чисто, чепурно обмиті;
Гриви сплетені дрібненько,
І чуби лежать рівненько;
Шерсть аж хвилями в їх грає
І промінням одливає;
А в діжках росте мов їжа—
Жито і мука свіжа.

„Що це за нечиста мати?“

Спочивальний став гадати:

„Стій! чи не буває тут,

„Часом дідько баламут?

„Нумо, дай я повартую,

„А то й кулю я зготую,

„Не здрігнувши ні на цятку,

„Щоб Івана доконати!...

„Роскажу я в раді царські,

„Що їх конюх господарський,

„Бусурменський яретик,

„Ворожбит і чарівник,

„Що з нечистим накладає,

„В церкві Божі не буває,

„Що чужого ма хреста

„І не держить він поста!“

Той же вечір, як смеркало,

Спочивальний хитрий жваво

В ясла крадькома пробрав ся
І в овес на дно сховав ся.
От північ наступила;
В його серце защеміло,
Ледви він живий лежить
І молитву шепотить,
Дідька в гості дожидає...
Гульк! щось двері одчиняє,
Коні тупнули... вона!
Входе раптом в хлів мана,
Двері шрубом засуває,
Шапку бережно скидає,
На вікно її кладе;
З шапки тут мана бере
Тричі вгорнуту в ганчірці
Скарб—перину од жар-птиці.
Світ такий тут запалав,
Ворог як не закричав,
І од жаху затрусив ся,
Аж овес заворушив ся.
Та мані про те байдуже,
Росклада перину тут же;

Порать коней починає,
Вимиває, витирає,
Довгі гриви заплітає,
Всяких пісеньок співає.
От, зігнувшись як їжак,
І трублячи у кулак,
Спочивальний виглядає,
Що там дідько утинає.

„Що за ворог!... мов мороче.

„Бач, як вдяг ся опівночі?

„Ріг нема, ні борода,

„Гарний хлопець, хоч куди:

„Підголив ся до шнурочка,

„Стьожка і нова сорочка,

„Жовті чоботи, жупан,

„Мов самісенський Іван.

„Це морока!“ Глянув знову
Спочивальний тут на його...

„Е! бач що! тепер вгадав.“

Сам собі він белькотав:

„Добре! завтра ж цар узнає,

„Дурень в себе що ховає.

„Ранку дай діждатись тільки,

„Памятатимеш на віки!“

А Івашко й не гада,

Що насупилася біда;

Гриви коням заплітає

Та пісень собі співає.

А як коней він прибрав,

Сіна свіжого наклав,

Націдив ще їм до того

В діжку пійла медяного;

Позіхнув він, а перинку

Знов закутав у ганчірку,
Шапку в голови—і ліг
Біля задніх в коней ніг.
Тільки почало зоріти,
Спочивальний став тремтіти,
А почувши, що Іван
Вже хропе, як Яруслан,
З ясел тихо вилізає,
До Івана підбігає,—
В шапку пальцями шурнув:
Цап перину! й геть майнув:

Тільк, тільки цар умив ся,
Спочивальний тут явив ся,
Поклонивсь йому низенько
І почав казати тихенько:
„Ти на мене не гнівай ся,
„Що з повинною явив ся;
„Не звели катом оддати,
„Слово дай мені сказати.“
— „Тільки правду лиш саму!“
Каже грізно цар йому:

„А як будеш ти брехати,
„Батогів не мінувати.“
Глянув той цареві в вічі
Й став казати такі річі:
„От святий тобі Христос,
„Що кажу я правду ось,—
„Наш Іван, те всяке знає,
„Що од тебе він ховає
„І не злото, чи срібнину,
„А жар-птахову перину.“
— „Га? жар-птахову? Треклятий
„І він мав? такий багатий?...
„Постривай же ти, катюго,
„Не втечеш мені од пуги“....
— „Та й не те Іван ще знає.“
Ворог стиха домовляє:
„Дива тут ще не скільки,
„Як би мав перину тільки,
„А й самую він жар-птицю
„У твою царську світлицю,
„Як бажаєш приказати,
„Похваляєть ся дістати.“
Оповідач, з оцим словом,
Обручем зігнувсь яловим
І до ліжка ближче став,

Дав перину й знов упав.
Цар дивив ся, роздцвляв ся,
Гладив вуса, реготав ся,
Аж гризнув за край перинку,
Потім, положивши в скриньку,
Грізно закричав од жаги
І в додаток до уваги,
Кулаками став махати:
„Гей! Івана в мить позвати!“
І розсильні тут дворяне
Враз побігли звать Івана.
Спотикнувшись об поргон,
Вкупі простяглись небоги.
Цар цим довго любовав ся,
До нестями реготав ся.
А вони тут, угадавши,
Що вгодили добре впавши
Враз зморгнулись, подивились.
Та і вдруге покотились.
Цар той так це сподобав,
Що шапки подарував.
І розсильні тут дворяне,
Знов побігли звать Івана,
Яко мога поспішали,
Та на цей вже раз не впали.

От до стайні прибігають,
Двері навстіж одчиняють,
І давай його гукати,
По—під боками штовхати.
З півгодини голосили,
А Івана не збудили.
Напоследок псарник взяв,
Та мітлою вже підняв.
„Хто юрбу сюди зібрав?“
Вставши грізно він кричав:
„Затоплю сього і того,
„Більш не зробите такого!
„Бач які, будить Івана!“
Кажут тут йому дворяне:
„Цар нам волив приказати,
—„Щоб тебе йому позвати.“
„Цар?... Ну добре; от вдягну ся
„Та до його і явлю ся,“
Каже посланцям Іван.
І, одягши він жупан,
Поясом підперезав ся,
І, умившись розчесав ся;
Ще й батіг свій привязав
І, мов качур, почвалав.

От він до царя явив ся,
Підбадьоривсь, поклонив ся,
Двічі крякнув та й спитав:
„А на що мене позвав?“
Цар, моргнувши оком лівим,
Гримнув тут на його з гнівом:
„Я кажу тобі мовчать!
„Ти повинен одвічати:
„Право мав яке ховати
„І нікому не казати,
„Нашу ти царську скарбину—
„Жаро-птахову перину?
„Що я? цар, чи я боярин?
„Зараз же кажи, татарин!“
— „Постривай,“ Іван сказав
І рукою замахав:
„Шапки ж наче я не дав...
„З відкіля ж це ти вгадав?
„Та хіба ж це од пророка?
„Це далебіг, що морока!
„Хоч в острог! де хоч дівай,
„За перину не питай.“
— „Відповідуй! я питаю!“
— „Та тобі ж я одмовляю,
„Що нема. Та й те сказати—

„Деж мені перину взяти?“
З ліжка цар мерщї плигає,
Срібну скриньку одчиняє:
„Що? ти смієш відмагатись?
„Нї, вже годї вивертатись!“
Затрусив ся наш Іван,
Як при вітрові бурьян.
І впустив до долу шапку.
„А що мабуть важко, дядьку?“
Цар сказав йому: „Стривай!“
— „Ой, помилуй, вибачай!
„Вибач цю мою облуду,
„Більш брехати я не буду.“
І, закутавшись у полу,
Повалив ся він додолу.
„Перший раз я вибачаю
„І вину тобі прощаю,“
Цар Іванові говоре:
„Я сердитий—буде горе!
„З серця ніколи добою
„Геть і чуба з головою...
„Бачиш, вдачі я якої,
„Та без мови хай палкої:
„Я прочув, що ти жар-птицю,
„У мою царську світлицю,

„Я бажаю її мати,
„Похваляє ся дістати.
„Ну, гляди ж не одмагай ся!
„Та дістать мені старай ся!“
Тут Івашко закричав:
„Ні, цього я не казав;
„Про перину не зрікаюсь
„І од неї не цураюсь?
„А про птаху, як там знаєш,
„Тільки марно нарікаєш.“
Цар кивнувши бородою:
„Торгувати ся з тобою?“
Закричав йому: „Гляди.
„Як що тижнів через три,
„У мою царську світлицю
„Не дістанеш ти жар-птицю,
„То, я свідчусь бородою,
„Порахую ся з тобою:
„Посажу в острог на, палю!“
Тут Іван заплакав з жалю
І у стійню почвалав,
Де Горбуник спочивав.

Коник, як його почув,
Був метелиці вступнув.
Потім, сльози як побаче,
Ледви, ледви сам не плаче:
„Що, Іване, ти такий
„Невеселий та смутний?“
Коник так його питає,
Сам же в очі заглядає:
„Ти не крий ся перед мною,
„Що ти маєш за собою:
„Може часом захворів,
„Чи попав до ворогів?“
Іван до Коника принав,
обнимав та цілував...
Як мала дитина просе:
„Лихо, Коникуну“—голосе—
„Цар звелів дістать жар-птицю
„У його царську світлицю.
„Щож робити починати?“
Коник став йому казати:
„Справді, це біда—кажу,
„Тільки я допоможу.
„З того ж лихо це страшне,
„Що не слухав ти мене:
„Як ми їхали в столицю,

„Взяв перину ти з жар-птиці.

„Памятаєш, я казав,

„Краще б ти її не брав.

„Сум та лихо ще з бідою

„Принесе вона з собою.

„А от зараз ти й узнав.

„Що не дурно я казав.

„Тільки й це ще не робота.

„Далі буде нам турбота.

„Зараз до царя біжи,

„І отак йому скажи:

„Царю! дай мені корито

„І до його меду й жита,

„Дрібнобілого пшона,

„Ще й заморського вина;

„Та звели, щоб не барились,

„А швиденько ворушились.

„Завтра, як почне світати,

„Птах поїдемо шукати.“

До царя Іван приходе

І розмову так заведе:

„Царю! дай мені корито

„І до його меду й жита,

„Дрібнобілого пшона,

„Ще й заморського вина;

„Та звели, щоб не барились,
„А швиденько ворушились.
„Завтра, як почне світати,
„Птах поїдемо шукати.“
Цар звелів все в мить зробити,
Щоб Івана не барити.
Молодчиною взивав,
Швидко вороття бажав.

От на другий день, ще рано,
Коник розбдів Івана:
„Гей, Іване, годі спати!
„Час нам діло починати!“
Тут Івашко з ліжка встав,
Все налагодив, зібрав,
Теплий жупанок вдягає
І на коника сідає;
Взяв корито, мед, пшоно,
Два окрайці паляниці,
Та й подавсь шукать жар-птиці.
Тиждень цілий все чухрали,

В восьмий день у лісі стали.

Коник тут навча Івана:

„Зараз буде ось поляна,

„На поляні ті гора,

„Вся із щирого срібла.

„От сюди, ще до зірниці,

„Прилітають всі жар-птиці

„Із криниці воду пити,

„Тут і мусимо ловити.“

Тільки Коник це сказав,

На поляні зразу став.

Що за поле! зеленъ, квіти,

Мов каміння самоцвіти!

Вітрець над ними віє,

І туман вночі сивіє;

Скрізь по зелені квітки,

Мов заплетені вінки,

А на самі на поляні,

Мов та смея в окіянї

Та пишаєть ся гора,

Вся із щирого срібла,

Часом літнім і весінним

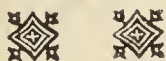
Сонце облива промінням;

Вниз вся золотом блищить,

Зверху свічкою горить.

Коник наш по косогору,
Вже піднявсь на саму гору;
Сажнів триста прочухрав,
Зупинив ся та й сказав:
„Швидко ніч почне лягати,
„Ти повинен чатувати—
„Лий в корито мед вино
„І з вином мішай пшоно,
„Під корито сам сховай ся
„Та й лежи собі, притай ся
„І тихенько виглядай,
„Та, гляди, не прозівай;
„Ще до ранньої зірницї,
„Прилетят сюди жар-птиці
„І почнут пшоно дзьобати
„Та по своєму кричати.
„Стане тут яка над край,
„Ти за хвіст її хапай!
„Скільки сили будеш мати,
„Починай мене гукати—
„Я до тебе в мить зявлю ся.“
— „А я часом не спечу ся?“
Розстилаючи жупан,
Коника спитав Іван.
„Треба взяти рукавиці,

„Мабуть що палкі жар-птиці.“
Коник геть з очей подав ся,
Крекчучи Іван сховав ся
Під дубовеє корито,
Та й лежить там, наче вбитий.
От північною добою,
Враз засяло над горою,
Наче сонце випливає,
Рій жар-птахів налітає.

Ну тут бігати, кричати
І ппоно з вином дзьобати.
А Іван, од їх закритий,
Виглядає з—під корита.
Він міркує сам з собою,
Ще й розмахує рукою:
„Тьху-те, гемонська сила!
„Скільки клятих налетіло!
„От би всіх переловив,
„То б—то грошики влупив.
„Нічого казати—гарні,
„Як одна до масти парні.
„Ноги в їх малі у всіх,

„А хвости так чистий сьміх!
„І в курий таких немає...
„А як пір'я одливає,
„Наче полум'я із печі!“
І, після токої речі,
Під коритом він попхав ся,
Спотання до птах підкрав ся
І за хвіст одну лапає.
Хутко коника гукає:
„Кониченьку вороненький!
„Швидче, друже мій вірненький
„Я жар-птаху вже вловив.“
Коник зразу прилетів:
„Ну, Іване, умудрив ся,
„І не довго ти барив ся!
„Ну, сажай її в торбину,
„Та чепляй мерщї за спину;
„Час до дому нам вертатись.“
— „Ке! ще птах мені злякати,
„Я їх клятих сполохну.“
Відмовля Іван йому.
І захопивши батога,
Став чухрати по ногах.
Зграя птахів золотая,
Наче хмара вогняная,

В мить зняла ся й полетіла,
Небо все почервоніло.
А Іван на їх слідком,
Все маха своїм мішком.
Справді, ніби де горить!
На всю цельку він кричить.
Птиці в хмарі заховались.
Наші їхати зібрались,
Цупко торбу завязали
І з жар-птахою вертами.

От приїхали в столицю.
„Що, привіз мені жар-птицю?“
Цар Івана тут питає.
Спочивальний омліває,
І, від злости, чи од муки,
Покусав собі він руки.
„Звісно, царю, що дістав.“
Так Іван йому казав.
„Де ж вона? мерщі давай!“
— „Хоч хвилинку постривай,—
„Як бажаєш подивитись,
„Треба в хаті зачинитись...“
Тут дворяне вибігають,

Хутко вікна зачиняють...
Торбу враз Іван на стіл,
„Нумо! вилізай відтіль!“
Світ такий тут засіяв,
Що люд очі затуляв.
Цар: „Пожежа!“ репетує:
„Хай, хто вірує—рятує
„Швидче бо людей скликайте!
„Заливайте! заливайте!“
—„Тут пожежі, цар, немає,
„Це так пір'ячко палає.“
Каже Іван, а сам зо сміху
Як не трісне: „Це утіху,
„Бач, привіз я, господар!“
Тут говоре йому цар:
„От люблю, Іване, друже!
„Ти розважив мене дуже.
„І за вчинок ти такий
„Будь царський наш стремений“
Спочивальний же, що був
Першим кінським паном, чув
І бурчав собі під ніс:
„Постривай же, клятий біс!
„Це не скрізь тобі лучить ся,
„Так щасливо умудрить ся.
„Я і вдруге підведу,

„Мій коханий на біду!“
Тижнів через три, в неділю,
В хаті ввечереє сиділи,
Хлопці в куші з кухарями,
Двірниками та псарями:
Яруслана там читали
І медок з кухлів смоктали.
„Ну, та й збірник я дістав!“
З хлопців тут один сказав:
„Та не те, щоб там здоровий,
„А казки які чудові?
„Та й казок тих, як узять,
Більш не буде як із п'ять.
„Та не можна одірватись
„І казок тих начитатись.“
Хлопці в голос: „Покажи,
„Роскажи нам, розкажи!“
— „Ну якої ж розказать?
„Бо їх бачите, аж п'ять:
„Перша казка про Борба,
„Друга казка про царя,
„Третя — про якесь там царство,
„А четверта — теж про панство;
„П'ята... п'ята... ой забув!
„І на думку от спадає!“

— „Цур їй“ — Хтось тут відмовляє
— „Постривайте! про царицю!
„Так і є — про чарівницю.
„То котрої ж починати,
„Казки, хлопці, вам казати?“
— „Про царицю!“ всі кричали:
„Про царів вже ми чували,
„Про царицю веселіше;
„Ну, розкажуй же хутчіше.“

На ослоні сів гарненько,
Став казати лагідненько:
„Це не в нас, а на чужині,
„Десь в німецькій аж країні,
„Є, хлопята, окіян:
„Плава сам там басурман,
„Наших там же споконвіку
„Не було ні чоловіка.
„Чутка ж така давно іде,
„Що цариця там живе,
„А цариця не проста,
„Сонцю рідная сестра;
„Місяць батьком називає.

„По садочку похожає,
„У жупанові червонім.
„В золотім шугає човні
„І веселечком срібним
„Скрізь сама керує ним,
„Мудро ще пісень співає
„Й на бандурі гарно грає.“

Спочивальний з печі плиг!
Не шануючи і ніг,
У дворець мерщі пустив ся.
Раптом до царя явив ся
Поклонивсь йому низенько
І почав казати тихенько,
„Царю любий, не гнівай ся
„Що з повиною явив ся,
„Не звели катом оддати,
„Слово дай мені сказати.“
— „Ну, кажи, та правду тільки,
„Не бреш, гляди ні скільки!“
Цар із ліжка закричав.
Спочивальний одвічав:

„Вкуші зараз ми були,
„За твій довгий вік пили,
„А один нас розважав,
„Казки гарної читав:
„Казки про красу-царщю,
„Молодую чарівницю?
„Стременний тут забожив ся,
„Головою посвідчив ся,
„Що він знає оту птицю,
„Надражнив він так царицю!
„Ще, коли бажаєш знати,
„Похваляється дістати!“
Спочивальний гепнув в ноги.
„Гей, покличте стремного!“
Цар гонцеві закричав.
Спочивальний в сїнях став,
А розсильні дворяне
В мить побігли звать Івана
Сонного його знайшли
І в сорочці привели.
„Ну, Іване,“— цар мовляє:
„Я про тебе вісти маю,
„Кажуть, буцім, ти для нас,
„Тільки зараз похвалявсь
„Розшукать другу птицю,

„Це б то — дівчину царицю“...
— „Що це? що це? Бог святий!“

Став казати стрепенний:

„Певно мабуть, що зі сну

„Ти пускаєш цю ману!

„І гадай собі, як знаєш.

„А мене ти не підманеш.“

Цар кивнувши бородою:

„Торгувати ся з тобою!“

Закричав йому. „Гляди!

„Як що тижнів через три,

„У мою царську світлицю

„Не дістанеш ти царицю?—

„То, я свідчусь бородою,

„Порахую ся з тобою:

„Посажу в острог на палю!..“

Тут Іван запликав з жалю

І у стайню почвалав,

Де Горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий,

„Невеселий та смутний?“

Коник так його питає.

„Сам же в очі заглядає:

„Може часом захворів,
„Чи попавсь до ворогів?“
До коня Іван припав,
Обнімав та цілував;
Наче брата пригортає—
І про лихо він мовляє:
„Цар звелів дістать царицю
„У його царську світлицю.
„Що ж робити, починати?“
Став Горбунік розважати:
„Справді, це біда—кажу,
„Тільки я допоможу;
„З того ж лихо це страшне,
„Що не слухав ти мене.
„Тільки й це ще не робота,
„Далі буде нам турбота.
„Зараз до царя біжи
„І отак йому скажи:
„Щоб царицю упіймати,
„Треба ось мені що мати:
„Причиндалу на курінь,
„Та дубовий ще ослін,
„Страви на обід смашної,
„Все з—за моря,—не якої!
„А до того й прохолодки,

„Всякі ласощі солодкі.“

До царя Іван приходе,

І розмову так заводе:

„Щоб царицю упіймати,—

„Треба ось мені що мати:

„Причиндалу на курінь,

„Та дубовий ще ослін.

„Страви на обід смашної,

„Все з—за моря,—не якої!

„А до того й прохолодки,

„Всякі ласощі солодкі.“

—„Так давно б, ніж не хотів!“

Цар із ліжка відповів.

І звелів все в мить зробити,

Щоб Івана не барити.

Молодцем його взивав,

Швидко вороття бажав.

От на другий день ще рано,

Коник розбудив Івана:

„Гей, Іване, годі спати,

„Час нам діло починати!“

Тут Івашко наш підняв ся,

Їхать лагодивсь, збирав ся,

Взяв, що треба, на курінь

І дубовий ще ослін,

Страви на обід смашної,
Все з за моря-не якої,
А до того й прохолодки.
Всякі ласощі солодкі.
Все в торбину поскладавши,
Мотузочком завязавши,
Теплий жупанок вдягає
І на Коника сідає,—
Витяг скибку паляниці,
Тай подавсь шукать цариці.
Тиждень цілий все чухрали,
А на восьмий день аж стали,
Біля моря—окіяна,
В темнім гаї на поляні.
Каже коник до Івана:
„Стежка ось до окіяна,
„Наша тут живе цариця,
„Молодая чарівниця.
„В рік на землю, це до річі,
„Прибуває тільки двічі;
„Цілий день у нас гостює,
„Потім знову геть мандрує.,,

Річ скінчивши до Івана,
Прибіга до окіяна;
Там гуляли хвилі білі,
Клекотіли й булькотіли.
В мить з коня Іван злізає,
А він так йому мовляє:
„Ну, будуй отут курінь,
„Ставляй страву на ослін,
„А до того й прохолодки,
„Всякі ласощі солодві,
„Сам же за курінь сховай ся,
„Та й лежи собі, притай ся,
„Бачиш, човен виринає,
„То цариця настигає;
„Ввійде хай вона в курінь,
„Хай сідає на ослін;
„На бандурі як заграє,
„Знай, що час вже настигає:
„Зараз ти в курінь вбігай
„І царицю ту ханай;
„Та держи її міцніше
„І гукай мене скорійше.
„Я тоді не забару ся
„І до тебе в мить явлю ся.
„Та пильнійше доглядай,

„Та не спи, та не дрімай!
„Як же часом прозіваєш,
„То багацько лиха визнаєш,“
Коник геть з очей подав ся,
За курінь Іван сховав ся,
Став він дірку колупати,
Щоб царицю виглядати.
От вже південь настигає;
Тут цариця підпливає,
Шмиг з бандурою в курінь
І сідає на ослін.
„От так цяця! Сміх та горе!“
Нишком тут Іван говоре:
„Як же ж в казці кажуть диво,
„Будім гарна та вродлива?
„Це ж не гарна, а бридка,
„Вся бліда, та ще й тонка,
„У курчати мов, ніжки
„І в обійми три вершки!
„Хай хто знає, той кохає,
„Я й дивитись не бажаю!“
А цариця тут заграла,
І так гарно заспівала,
Що Іван, не тямлю як,
В мить схилив ся на кулак

І під пісню чарівну,
Сам не счув ся як заснув.

От вже вечір настигав...

Коник тут над ним заржав,
І, штовхнувши в бік ногою,
Закричав над головою:

„Спи, коханий, до зізди!

„Сподівайсь собі біди!

„Не мене за те на палю...”

Тут Іван заплакав з жалю

І, ридаючи, благав,

Коник гніву щоб не клав:

„Вибачай на цей раз, брате,

„Більше я не буду спати.”

— „Бог поостить, і я прощаю,”

Горбоконик одвічає:

„Це ще можна влаштувати,

„Тільки, чуєш, годі спати!

„Вранці припливає цариця,

„Молодая чарівниця,

„Меду знов покуштувати

„І на кобзі вигравати.

„Як же й завтра ти заснеш,

„Голови не вбережеш.“
Коник геть з очей подав ся.
За курінь Іван сховав ся;
Взяв каміня та гвіздків
Од розбитих кораблів,
Щоб себе ними вштрикнути,
Як що трапить ся заснути.
На зорі другого дня,
До нового куріня
Чарівниця підпливає,
Човен на піску лишає:
Шусть з бандурою в курінь!
І сідає на ослін.
На бандурі як заграла
І під неї заспівала,
То Івашко наш під спів,
Знову спатоньки схотів.
„Постривай-же, дочко суча!“
Каже наш Іван встаючи:
„Вдруге в море не втечеш,
„Під біду не підведеш!“
Тут Іван в курінь вбігає
Довгу косу він хапає...
„Ой, рідненький, поможи!
„Швидче, конику, біжи!“

Горбоконик в мить явив ся:

„Ну, Іване, умудрив ся!...

„Ну сїдай же ти хутчіше,

„Та держи її міцніше!“

До столиці прибуває,

Цар на—зустріч вибігає,

До цариці він підходе

І в дворець мерщі уведе;

За дубовий стіл сажає,

Пильно в очі заглядає,

Зо всіх боків він заходе,

Річ солодкую заводе:

„О, незрівнана царице!

„Будь моєю, чарівнице.

„Бо, зустрівши я тебе,

„Вже не тямлю і себе.

„Соколинї твої очі.

„Не дадуть заснути й ночі;

„Та й у день-житя нудне—

„Будуть мучити мене!

„Ну, промов ласкаве слово.

„На весїлля все готове!

„Завтра ранньою добою,

„Повінчаємось з тобою.“
А цариця й не озвалась,
Та од його одверталась.
Цар на це не ображав ся,
А ще дужче закохав ся:
Він на вколїшки упав,
Руки білі цілував.
І почав тут ляси знову:
„Ну, промов мені хоч слово!
„Чим тобі я не припав?
„Тим хіба, що покохав?“
— „Доленько моя сумна.
„Коли хоч“ — мовля вона, —
„Оженитись на мені,
„То дістань, кажу, в три дні
„Обідець мій з окіяна.“
— „Гей, покликати Івана!“
Цар дуженько тут гукнув,
Трохи й сам він не чкурнув.
До царя Іван явив ся,
Цар на його накотив ся
І казав йому: „Іване!
„Зараз їдь до окіяна;
„Обідець там є цариці,
„Молодої чарівниці, —

„Як дістанеш ти його

„Наділю тобі всього.“

— „Я й з тієї ще дороги,

„Ледви що тягаю ноги,

„А ти знов на окіян!“

Відповів йому Іван.

„Бо не можна з цим баритись:

„Швидко хочу одружитись!“

Цар на його став кричати

І ногами тупотати:

„Ти зі мною не змагай ся,

„А хутчіше убирай ся!

„Зараз же, гляди, й рушай!“

Тут цариця: „Постривай:

„Їдь в хороми до батенька,

„Поклонись йому низенько

„І скажи—я знать бажаю,

„Це навіщо він ховає

„Вже три ночі і три дні

„Ясний вид свій в тумані?

„Братик ще чого коханий

„В ймлі сховав ся непроглядні

„І з ясної далині

„Промінь він не пле мені?

„Памятай же!“— „Добре! Буду,

„Як що тільки не забуду.
„Та ще треба, бачиш, знать,
„Хто твій батько, і хто брат?
„З пантелику щоб не збитись,
„І в рідні не помилитись!“
Так царицю Іван питає,
А цариця одмовляє:
„Батько-місяць золотий,
„Сонце-братик дорогий...“
„Тільки там не забаряй ся,—
„Через три дні ти вертай ся!“
Цар од себе домовляє.
Він з поклоном їх лишає
І у стайню почвалав,
Де Горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий
„Невеселий та смутний?“
Коник тут його питає.
— „Поможи,“ Іван, мовляє:
„Цар на старості здурів,
„Оженитись захотів,
„А царівні, до вінця,
„Забажалось обідця;

„От і шле за окіян,“
Відповів йому Іван:
„І на це три дні всього,
„От ти й діставай його!
„Ще прохала та цариця,
„Десь в хоромах поклонить ся
„Сонцю й місяцю на небі,
„Та й спитати дещо треба.“
„Став Горбуник розважати:
„Як по щирости сказати,
„Це ще, чуєш, не робота:
„Далі буде нам турбота.
„Ну, іди ж ти спочивати,
„Вранці будемо рушати
„Ми на море окіян.“
От на другий день Іван,
Три аж цибулинї взявши,
І в кишеню заховавши,
Свиту теплу вдягає
Та й на коника сїдає.
Він в далекий путь полинув...
Дайте, хлопці, одпочину!

III.

*„Й досі наш Стецько грядки копав,
А тепер Стецько в пани попав.“*

Трайда, рай-да, трай-да-ра,
Вийшли коні із двора;
Хлопці коні ті піймали
І міцніше привязали...
Крук сидить десь на дубочку
І він грає у дудочку,
Ой, він грає, виграває,
Людей добрих розважає:

„Гей, послушайте, новина!
„Господар був й господиня;
„Господар почне баляси,
„Господиня ж викрутаси,
„То і піде в їх весілля
„На велике все подвір'я...“
Та це приказка ведеть ся,
Казка згодом аж почнеть ся.
Биля нашого двора
Муха голосно співа:
„Що дасте мені за звістку,
„Як свекруха б'є невістку?
„Як на припічок сажала,
„На сповивач привязала,
„До ніг ручки притягла,
„Черевички геть стягла?
„Не виходь мені смерком
„І не стій із козаком!...“
Та це приказка вела ся,
Ось же й казка почала ся.
Ну, так їде наш Іван
Аж на самий окіян,
Дістати обідець.
А Горбуник молодець
Швидче вітра поспішає

І нігде не спочиває.
В перший вечір пролетів,
Мабуть тисяч сто верств.
Доїздячи окіяна,
Коник мове до Івана:
„Ну, Іване, ти гляди,
„От хвилиночок за три
„Ми приїдем на поляну
„До самого окіяну.
„Там же впоперек лежить
„Чудо диво риба-кит:
„Десять років вже страждає,
„А і досі ще не знає,
„Як спокуту ублагати,
„І почне тебе прохати,
„Щоб ти в сонечка ясного
„Волю виблагав для його.
„Все зробити обіцяй,
„Та гляди не забувай!“,

Прибувають на поляну,
До самого окіяну:
Там же впоперек лежить

Чудо диво риба-кит;
На хвості село стоїть,
А на спині гай шумить.
На губах толоку орют,
Між очимо хлопці полють;
А між вусами в діброві
Рвуть оценьки чорноброві
От по китові біжать,
Аж підковами бряжчать.
Кит тут море колихнув,
Тяжко, важко позіхнув,
Рот широкий роззівляє,
Подорожних так питає:
„Відкіля і що за люде?“
„Чи далеко шлях ваш буде?“
— „Посланці ми од цариці
„І обидва із столиці
„Аж до сонця діло маєм,“
Коник хутко відмовляє:
„У хороми золотенькі.“
„Як би ж там, батьки рідненькі,
„Вам у сонечка спитати:
„Доки ще мені страждати?
„І за віщо я страждаю,
„Лихо отаке приймаю?“

— „Добре! добре, рибо-кит!“

Наш Іван йому кричить.

— „Будь ласкавий же, благаю,

„Бо я, бачиш як страждаю!

„Десять років вже лежу...

„Я й тобі допоможу!“

— „Добре! добре, рибо-кит!“

Ще Іван йому кричить.

Тут Горбуник захапав ся,

Плиг на берег! та й подав ся;

Тільки й знать—пісок стовпами

Закрутив ся під ногами.

Їдуть високо, чи низько,

Чи далеко, чи де близько,

Чи зустріли там кого—

Я не знаю, бач, того.

Хутко казка пролітає,

Тихо діло поспіває.

Тільки, хлопці, я прочув,

Що і там аж коник був,

Де дівчата льон прядуть,

В небо прядиво кладуть.

Йван з землею попрощав ся,

І на небо він подав ся.

Там навкруги подивив ся,

Шапку на-бік бадьорив ся.

„От так чудо! От так диво!

„Ну, та й зроблено красиво!...

„Не погане царство й наше,“

Тут Іван коневі каже:

„А як з небом порівняти,

„То й на вустілку неварте!

„Що земля та?... вся грудяна,

„Чорна, чорна та погана:

„Тут земля—одна блакить,

„Та ще й гарно миготить.

„Конику, диви ся!—мріє,

„На схід сонця червоніє,

„Сяє, наче та зірниця...

„То небесная світлиця?

„Тільки дуже щось палає!...“

Так він в коника питає.

—„То ж хороми там цариці,

„Молодої чарівниці!“

Коник тут йому кричить,

Сам же швидче все біжить:

„Вдень там місяць пробуває,

„Ніччю ж сонце спочиває.“

Прибувають до воріт,—
Брама з кришталю стоїт,
Між стовпами кам'яними,
Вся з півнями золотими?
На шпiлях по три звiзди,
А кругом рясні сади,
І на срібних там гілках,
У золочених клітках,
Скрізь співають птахи райські
Думи та пісні козацькі.
А хороми із дворами,
Наче Київ з хуторами,
На світлиці із зірок
Гарно сплетений вінок.
Коник живо в двір вбігає;
З його тут Іван злізає
І до місяця іде,
Річ таку з ним веде:
„Ну, добридень, пан-отець!
„Я, Івашко посланець.
„Із далеких я сторін,
„Ще й привіз тобі поклін.“
— „Ну, сїдай же, будь ласкав!
„Та розкажуй, як попав,
„І через яку вину

„В нашу ясну сторону;
„Що ти будеш за людина,
„І з якої ти країни?“
— „Із землі я земляної,
„З України я святої.“
Каже, сївши, тут Іван:
„Переїхав окіян
„Поклонитись от дівиці,
„Це-б то нашої цариці,
„І спитати що прохала,
„Ось вона мені казала:—
„Їдь в хороми до батенька,
„Поклонись йому низенько
„І скажи, я знать бажаю
„Це навіщо він ховає,
„Вже три ночі і три дні,
„Ясний вид свій в тумані?
„Братик ще чого коханий
„В ймлі сховав ся непроглядні,
„І з ясної далині
„Промінь він не шле мені?“
„Так здаєть ся?... Майстриця
„Мудро розмовлять цариця,
„Все неможна і здати,
„А не тільки, що сказати.“

— „Щож то буде за цариця?“

— „А це бачиш, чарівниця.“

— „Чарівниця?... так її

„Ти хіба украв тоді?“

Місяць раптом закричав,

А Івашко одвічав:

„Вчинок це, признатись, мій,

„Бо царський я стремений!

„Ну, так цар мене й послав,

„Щоби я йому дістав,

„У його царську світлицю

„Ту царицю чарівницю;

„Як же, чуєш, не доставлю,

„Посадить казав на палю...“

Місяць з радощів ридав,

Та Івашка обніамв:

„Ох, Іване, дорогий!“

Мовив місяць золотий:

„Я не знаю, що й казати,

„Як за вість дебе витати?

„Сумували ми, тужили,

„Що десь доньку загубили...

„І од того в тумані

„Вид свій я ховав три дні,

„Все за хмарами блукав,

„Та за донькою ридав,
„Три доби підряд не спавши,
„Крихти хліба в рот не бравши,
„І од того син мій рідний
„Не гуляв в блакиті, бідний;
„Промінь ясний погасив
„І на землю не світив.
„Сумував він посестриці,
„По цариці чорівниці,
„Чи здорова, чи жива,
„І де зараз пробува?“,
— „Всім здаєть ся б чепурненька
„Тільки дуже щось тоненька:
„У обійми три вершки,
„А суха, мов ті дошки...
„Та от заміж як поспіє—
„Зараз трохи розповніє:
„Цар, бач, хоче з нею братисьь...“
Місяць більш не міг здержатись:
„Ланець! в сімдесят років
„Одружити ся схотів,
„Та, диви ся, із таким,
„Ще дівчатком молодим!
„А не діжде він, огида—
„Женихом весь вік просиде!

„Бач, шкарбан, яке затіяв:
„Хоче жати, де не сїяв!
„Якже! лисий дуже став!...“
Знову тут Іван сказав:
„Що до тебе є прохання,—
„Це про китове страждання.
„Є, бач, море. Риба-кит
„В морі впоперек лежить;
„В його боки всі розриті,
„І коляки скрізь побиті...
„От мене він і прохав,
„Щоб тебе я розпитав:
„Доки ще йому страждати,
„Як спокуту ублагати?
„І чого він так страждає,
„Лихо на воді приймає?“
Місяць ясний промовляє:
„А за те він так страждає.
„Що колись давно іззїв
„В морі тридцять кораблів.
„Хай хутчіше дасть їм волю
„І спокутує недолю,—
„Рани Бог загое в мить,
„Довго в світі буде жить.“
Тут Іван іти зібрав ся,

З ясным місяцем прощав ся:
Довго міцно обіймав,
Тричі в щоки цілував.
„Ну, Івашку, дорогої,“
Мовив місяць золотий:
„Дякую тобі я дуже
„За синка й за себе, друже;
„Доні ж ти скажи любенькі—
„Батько з нею скрізь рідненький.
„Годі плакати, ридати,
„Хутко визна--кого кохати:
„Не старий, із бородою,
„Поведе до аналою,
„А козак, юнак вродливий,
„Молодий та чорнобривий...
„Їдь щасливо! прощавай!..
„І про нас не забувай!“
Поклонившись, як умів,
На коня Івашко сів,
Тричі свиснув, обізвав ся,
Та й назад мерщі подав ся...
А на другий день Іван
Знов побачив окіян.
От по китові біжать,
Аж підковами бряжчать.

Кит тут важко застогнав,
Подорожних так питав:
„Як, батьки, моє благання?
„Чи спокутую страждання?“
— „Постривай лиш, рибо-кит!“
Горбоконик тут кричить.

Сам же в хутір прибіга,
Та людей мерщї склика,
Баско гривною махає,
Річ таку починає:
„Ось послухайте, миряне,
„Слобожане, хуторяне,
„Як не хоче хто загинуть,
„І до дідька враз поринуть,
„В мить худобу ви складайте,
„Та й на сушу поспішайте!
„Бачте, зараз після вас,
„Чудо скоїть ся в той час:
„Море дуже закипить,
„Бо повернеть ся тут кит!,,
Раптом закричали люде:
„Справді, хлопці, лихо буде!“
І метнулись до дворів

запрягати всяк волів!
В мить худобу позбирали
І на гарби поскладали,
Все до нитки, до днота,
Та й покинули кита...
Сонце над вечір пливло
А в селі вже не було
А ні душечи живої,
Наче йшов Мамай війною...

Коник тут на хвіст збігає,
Він до перів прилягає
І, що сили є, кричить:
„Слухай, брате, рибо-кит!
„А за те ти так страждаєш,
„Лихо на воді приймаєш,
„Що колись давно іззів
„В морі тридцять кораблів.
„Дай хутчіше ти їм волю,—
„І спокутуєш недолю;
„Рани Бог загоє в мить—
„Довго в світі будеш жить.“
І таку скінчивши мову,
Прикусив вузду стальову,

Жваво вуха підігнув
Та й на беріг в мить плигнув.
Чудо-кит поворохнув ся,
Наче світ поколихнув ся.
В море він почав плювати, —
З рота стали випливати
Кораблі за кораблями,
З парусами й лоцманами.
Тут зробив ся гвалт такий,
Що сполохавсь цар морський.
Гучно із гармат стріляли;
Скрізь на сурмах вигравали;
Стяг на щогли почепили;
Білий парус розпустили.
Піп старий з дяками з требні
Правив службу та молебні.
А гребці веселі вряд
Заспівали на підхват:
„Гей, на синьому, на морі,
„Ще й широкому, на волі,
„Биля самої землі,
„Вибігають кораблі...“
Хвилі в морі бушувались,
Кораблі з очей ховались;
Чудо-диво риба кит

Дужим голосом кричить,
Рот широкий роззявляє,
Хвилі буйні розганяє:

„Друже, що тобі зробити?

„Чим за волю догодити?

„Треба камнів дорогих,

„Або рибок золотих?

„Діamentів блискунців?

„Буде все, аби схотів!“

— „В нагороду, ките, з того

„Нам не треба, бач, нічого,“

Каже тут йому Іван:

„Краще обідець дістань,—

„Знаєш обідець цариці,

„Молодої чарівниці.“

— „Добре! за—для козака—

„Я й сережку з вушка!

„Розшукаю до зірниці

„Обідець твоєї цариці.“

Кит Іванові сказав

І, мов гак, на дно упав.

От хвостом він ударяє,

Рибний люд увесь скликає,

І балака на все море,

Білим осятрам говоре

„Розшукайте до зірниці
„В морі обідець цариці,
„В скринці схований на дні.
„Знайде хто його мені,
„Я зроблю того значним,
„Буде в раді він страшним.
„А не зробите це враз,
„Закатую всіх я вас!“

Осятри тут поклонились
І шукати в мить пустились.
От через якийсь там час,
Осятри два білі враз
Тихо, тихо підпливали
І так китові казали:
„Царю любий, не гнівай ся,
„Все вже море ми, дивили ся,
„Обпливли і обшукали—
„Скриньки й сліду не напали.
„Тільки йоріш один у нас
„Справу сповнить цю ураз.
„Він по всіх кутках буває,
„Про ту скриньку певно знає,
„А тут, наче мов на зло,
„Геть його десь понесло.“
— „Розшукать його в хвилину

„І подать в мою хатину!“
Грізно кит тут закричав,
І вусами заморгав.

Осятри тут поклонились,
До ратуші в мить пустились,
І звеліли в туж хвилину
Написать приказа лину,
Швидче щоб гонців послали
І йорша мерщі піймали,
Тільки вьюн оце зачув,
Дряпать в мить приказ майнув;
Сом (порадником він звав ся)
На парері підписав ся;
Вдвоє рак напір зложив,
Три печаті приложив.
Пискарів тут двох позвали
І їм хутко приказали,
Щоб, по приказу царя,
Перебігли всі моря
І йорша там гултіяку,
Крикуна та забіяку,
Деб не був, щоб в мить найшли
І цареві привели.

Пискарі тут поклонились
І шукать йорша пūстились.

От в морях вони шукають,
От в річках вони гасають;
Всї озера перебрали,
Скрізь в потоках побували,—
Не могли йорша найти.
Стали вже назад пливсти,
Як не плачучи от горя...
Тут почули биля моря,
У маленькому ставу
Зик та лайку гуртову.
У ставок вони звернули,
Та мерщї на дно пірнули.
Гульк! аж бачать під кущем
Йорш скубеть ся з карасем.
„Цитьте! кат вас побери!
„Гвалт який тут підняли,
„Наче справжнії бойці!“
На їх гримнули гонці.
— „Ну, а вам яке тут діло?“
Пискарям кричить йорш сміло:

„Жартувать я не люблю,
„Всіх поганців, поколю!“
— „Ах ти, ланець, гультіяка,
„Ще крикун та забіяка!
„Все тобі лиш гвалтувать,
„Битись, ску́бтись та кричать!
„Не сидить ся тобі в хаті!...
„Та чого тут розмовляти—
„Ось приказ тобі царів,
„Щоб до його зараз плив!...“
За йорша вони вхопились,
За щітину учепились,
Та й пустили ся вертати.
Йорш пручатись став, кричати:
„Дайте, братці, поквитатись,
„Хоч хвилинку поштовха тись.
„Дурень, той карась проклятий,
„Лютий ворог мій заклятий:
„Вчора він мене на раді,
„Та налаяв при громаді!...“
Довго йорш отак кричав,
Напослідок перестав.
А вони його держали
І нічого не казали,
Та за спину знай тягли.

От до кита прибули.

„Що ти довго не являв ся?

„Де ти, вражий сину, шляв ся?“

Кит на його загремів.

Йорш тут з ляку затремтів.

Він на вколїшки упев

І благати кита став.

„Бог простить, і я прощаю!“

Кит вельможний одвічає:

„Тільки за твоє блукання

„Вдовольни моє бажання:

— „Все зроблю я, тату—кит!“

На колїнах, йорш скиглить.

— „Ти по всіх кутках буваєш,

„То вже, мабуть, певно знаєш

„В скриньці обідець цариці,

„Молодої чарівниці?“

— „Як же, пак, його не знати?

„Миттю можу я дістати.“

— „Ну й рушай мені хутчіше,

„Та й няйди його скоріше!“

Йорш тут з китом попрощавсь,

І, зігнувшись, геть подавсь,

З вартовими позмагав ся,

З пліточками женихав ся,

Між тарань він як забрів,
Аж шістьом носи нагрів,
А скінчивши це він діло,
У багнюку кинувсь сміло,
І в страшенні глибині
Скриньку викопав на дні,
Пудів мабуть до ста.
„О, це штука десь не проста!“
І, щоб скриньку ту підняти,
Оселедців став скликати,
Ті до скриньки підпливли,
Піднімати почали.
Тільки й чути там було:
„Ух-ух-ух,“ та „о-о-о!“
Як же дуже не кричали,
Тільки животи порвали,
А із місця скриньку кляту
Не посунули й на цятку.
„Батогом вас треба бити,
„А не мед, вино вам пити!“
З серця йорш тут закричав;
Осятрів мерщі гукав.
Осятри тут підпливають
І без крику підмімають
Скриньку з обідцем цариці,

Молодої чарівниці.

„Ну, пани-брати, глядіть,
„Прямо до царя пливіть,
„Яж тепер на дно порину,
„Хоч хвилинку одпочину:
„Дуже сон вже налягає,
„Так аж очі заплющає!“

Осятри метнулись в мить.
Йорш же у ставок летить;
Де раніше він вловив ся,
Як із ворогом там бив ся,
Скубтись з карасем до краю,—
Певно я про це не знаю.
А тепер з ним попрощаймось,
До Івана знов вертаймось.

Тихе море-окіян.
На піску сидить Іван,
Виглядає кита з моря
Та співає пісню з горя;
Поруч коник спочиває,
Впавши на піску, куняє.
От і сонечко сідає,
І зірниця вже палає.

А про кита і не чути.

„А, бодай тобі втонути!

„Бач, який морський шайтан!“

Каже сам собі Іван:

„Обіцяв ся до зірниці

„Обідець дістать цариці,

„А ще й досі не дістав;

„Щоб добра ти не діждав!“

От і сонечко вже сіло,

І... тут море закипіло.

То вернув ся риба-кит,

Він Іванові кричить.

„За твоє, бач, піклування

„Ось справдив я обіцяння.“

Тільки кит отак сказав,

Скриньку на пісок подав;

Берег дуже захитав ся.

„Ну, здаєть ся, розквитав ся:

„Вік тебе я не забуду.

„А коли в пригоді буду,

„Сміло знов мене гукай...

„А тепера прощавай!“

Чудо-кит отак сказав,

Хлюпнувсь, та й на дно упав.

Горбоконик тут прокинувся,
Двічі, мабуть, перекинувся,
На Івана подивився,
Став на ноги, обтрусився:
„От так китик! молодець!
„В мить дістав нам обідець!
„Дякую ж тобі я, кит!“

Коник тут йому кричить...
„Ну, Іване! час вдягатись,
„І додому нам вертатись,
„Бо і три дні вже пройшло,
„Завтра наше вже число;
„Мабуть, цар там умирає.“

А Івашко одмовляє:

„Я б бажав її підняти,
„Та нема де сили взяти!
„Скринька та важка на смерть;
„Мабуть, клята повна вщертъ,
„Кит нечистих насажав.
„Я вже тричі піднімав!“

Коник тут не одмовляє,

А ногою піднімає

Скриньку, наче ту перину,
І кладе собі на спину.

„Ну, тепер сідай хутчіше

„Та мене держись цупкіше!
„Бо останній завтра день,
„А нам їхати ген, ген!...“

День четвертий настугає,
Йван в столицю прибуває.
Аж на ганок цар біжить:
„Обідець привіз?“ кричить.
З коника Іван злізає
І цареві одмовляє:
„От і скринька. На, приймай!
„Сотню козаків скликай,
„Бо мала хоч на показ,
„А задуже й біса враз.“
Зараз цар стрільців позвав
І їм хутко наказав,
Скриньку однести в світлицю.
Сам пішов-же до цариці.
„Обідець твій я дістав.“
Він казатъ ласкаво став
„І тепер, моя ти, вродо,
„Нам немає перешкоди,

„Завтра ранньою добою
„Повінчаюсь з тобою,
„Чи не хочеш, світе мій,
„Обідець побачить свій?
„Він лежить в твої світлиці.“
Каже тут йому цариця:
„Знаю, знаю! Та признатись,
„Нам не можна ще вінчатись.“
— „А від чого, мій ти раю?
„Щиро ж я тебе кохаю!
„Вибачай мені, царице:
„Дуже хочу я женить ся.
„Як що ти... з журби такої
„Наложу я головою.
„Пожалій мене царице!“
Одмовляє чарівниця:
„Глянь на сиву свою вроду!
„А мені ж п'ятнадцять зроду;
„Як же можна нам вінчатись?
„Будуть всі царі сміятись,—
„Скажуть: з внукою побрав ся!“
Цар тут грізно розкричав ся:
„Тільки хай хто насмієть ся—
„Так дарма те не минеть ся:
„Всі я царства їх зруйную

„І все кодло закатую!“

— „Хай не будуть і сміятись,

„Все ж неможна нам вінчатись:

„Не цвітуть квітки зімою!

„І не пара я з тобою!

„Чим ти маєш пихувати

„І мене ще чарувати;“

— „Я хоч вже й старий, жвавий“

Відмовляє цар ласкаво:

„А як ще причепурю ся,

„То таким ще покажу ся

„Молодцем тобі бадьорим.

„Та на віщо це говорим!

„Нам аби лиш одружить ся.“

Каже тут йому цариця:

„А про те я річ веду,

„Що ніколи не піду

„Я за сивого такого

„Шкарбана, як ти, старого!“

Цар потилицю почухав,

З туги й голову похнютив:

„Що ж нам діяти, царице,

„Молодая чарівнице?

„Бо женить ся так бажаю,

„Що й сказати як не знаю;

„Ти ж, як наче на біду:
„Не піду, та й не піду!“
— „Не піду я за старого!“
Знову каже тут до його:
„Стань, як був, ти молодець,
„І я зараз—під вінець!“
— „Ну, подумай-же, царице,
„Що не можна знов родить ся;
„Тільки Бог сам чуда творе.“
А цариця тут говорить:
„Як себе не пожалієш,
„Зразу знов помолодієш.
„Слухай, завтра на зорі,
„На великому дворі,
„Хлопцям мусиш загадати,
„Казани понаставляти,
„Дрова зранку розпалить;
„І до вінців всі налить:
„Буде хай окріп в одному,
„Тепле молоко в другому,
„В третьому вода з криниці.“
Каже так йому цариця:
„От як хочеш одружитись,
„І вродливим ти зробитись,—
„Не сором ся, роздягай ся:

„Спершу в'молоці скупай ся,
„Потім у окріп ти кинь ся,
„Далі у холодні змий ся.
„І скажу тобі, вашець,
„Будеш справді молодець!“

Цар ні слова не сказав,
Стременного в мить позвав.

„Мабуть знов на окіян?“

Запитав його Іван:

„Ні, тепер вже годі буде!

„Й перший раз я не забуду,

„Бо розбивсь тоді в ледащо;

„Не поїду я ні защо!“

— „Ні, Іване мій, не теє

„Діло зовсім тут другеє,

„Завтра хочу на зорі

„Ставить казани в дворі,

„Дрова зранку розпалити

„І до вінців всі налити:

„Буде там окріп в одному,

„Тепле молоко в другому,

„В третьому вода з криниці;

„От ти мусиш при цариці

„В казанах отих скупатись.

„Та щоб, чуєш не змагатись!“

— „Бач, відкіль він починає!“
Тут Іван наш одмовляє:
„Тільки патрають курчат,
„Поросят та индичат;
„Я ж неначе не курча,
„Не гуся й не индича,
„От в холодні—це, бач, правда,
„І скупатись не заваде.
„А в окріп сажать як будеш,
„Так мене ти не піддуриш,
„Годі, царю, це торочить,
„Та Івана так морочить!“
Цар, кивнувши бородою:
„Торгувати ся з тобою!“
Закричав: „Гляди мені!
„Як що завтра на зорі
„Ти не зробиш, як бажаю,
„Я жорстоко покараю:
„Буду люто катувати,
„На шматочки розривати.
„Зараз геть-же відціля:
„Щоб тебе й не бачив я!“
А Івашко, заривавши
І, нічого не сказавши,
Зараз в стайню почвалав,
Де горбуник спочивав.

„Що, Іване, ти такий,
„Невеселий та смутний?“

Коник тут його питає:

„Знову цар чогось бажає!“

До коня Іван припав,
Обнімав та цілував.

„Лихо, конику! мовляє:

„З світу цар мене зживає:

„Сам дивись—велить збиратись

„В казанах мені купатись:

„У окропі, в молоці,

„І в холодній водиці;

„Молоко, гляди, гаряче“

Сам говоре, як не плаче.

—„Це робота, так робота!

„І не жарти. а турбота.

„Як до слова не сказати,—
„Щоб перини нам не брати!
„Через неї злу личину
„Ти терпиш злу годину...
„Та, не плач-же, Бог з тобою!
„Сяк. так впораюсь з бідою—
„І я швидче сам загину,
„Ніж тебе, Іване, кину!...
„Слухай! завтра на зорі,
„Як роздягне ся в дворі,
„Починай царя прохати:
„Зволь по коника післати,
„Щоб в останнє подивить ся,
„Цар на це тоді згодить ся.
„От хвостом як замахая
„І скрізь пику цовмочая,
„Та на тебе двічі присну,
„Дужим голосом я свисну,
„То, гляди, не прозївай:
„В молоко мерщї плигай,
„Далі у окріп ти кинь ся,
„Потім у холодні змий ся,
„Ну, а зараз ти моли ся
„І спокійно спать стели ся.“

А на другий день, ще рано,
 Коник розбудив Івана:
 „Гей, Іване, годі спати!
 „Час нам діло починати.“
 Тут Івашко наші потяг ся
 І, почухавшись, підняв ся;
 Помолив ся до хлївця,
 Та й поплентавсь до дворця.
 Казани вже булькотїли;
 Биля їх гуртом сидїли
 Кухарі та пекарі,
 І царські поштарі.
 Щиро дрова підкладали,
 Про Івана розмовляли
 Потихеньку між собою,
 Й реготали ся добою.

От і двері одчинились;
 Цар з царицею з'явились
 І зібрали ся з ґанка,
 Подивитись на юнака.
 „Ну, Іване, роздягай ся,
 „В казаночках покупай ся!“
 Цар на його закричав,
 А Іван не одвічав.—

Мовчки жупана скидає...
А цариця молодая,
Щоби голого не видко,
Вся закуталась в намітку.
Враз до казанів підняв ся,
Зирк туди! й... немом змішав ся.
„Ну, чого-ж, Іване, став?“
Цар на його закричав:
„Чуєш! годі огинатись,
„Починай мерщі купатись!“
Став Іван його прохати:
„Зволь по коника післати,
„Яб в останнє подивив ся.“
Погадавши, цар згодив ся;
Зараз крикнув приказати
По горбуника післати.
Джура коника приводе,
Сам же на бік геть одходе.
Коник тут хвостом махає,
Пику в казани вмочає.
На Івана двічі приснув,
Дужим голосом ще свиснув.
Йван на коника зирнув,
І в казан мерщі плигнув,
Потім в другий поринає,
Далі в третій вже стрибає...

І, скупавшись, став він гожий,
Наче на городі рожа,
Що ні в казці розказати,
Ні пером не описати.
От він вдягсь, причепурился
І цариці поклонився.
Роздивлявсь, підбадьоравсь,
Ніби й справді був він князь.

„От так диво!“ всі кричали:
„Ми ще й зроду не чували,
„Щоб таким вродливим стати!“
Цар себе став роздягати;
Двічі він перехристився
І... шубовсть в казан... зварився!
А цариця устає,
Знак ущухнуть подає.
Геть намітку ізняла
І громаді так мовля:
„Більше вже царя немає,
„Я ж царицей бути бажаю.
„До вподоби?—одмовляйте!
„Як що до вподоби,—майте
„Володарем всього
„Й чоловіка ще мого!“
Так цариця проказала,

І на Йвана показала...
„Добре!“ — загули в громаді:
„Ми за тебе й в цекло раді!
„А за мудрий твій талан,
„Буде хай царем Іван!“

Цар бере царицю гожу
І веде у церкву Божу:
Там з своєю молодю
Ходе округ аналою.
В місті із гармат стріляють,
Скрізь на кобзах вигравають.
Всі льохи тут одчиняють
І барила виставляють.
Люд підпилий знай гуляє.
Скільки сили є, гукає:
„Будь здоров, цар і цариця,
„Молодая чарівниця!“
А в дворці бенкет горою?
Вина точать ся рікою:
За дубовими столами
Все пани сидять з князями...
Серцю любо!... Я був там,
Пив вино, горілку сам.
Хоч по вусах і текло,
В роті краплі не було!

ЧИТАЙТЕ!

НОВІ

НАЙГАРНІЙШІ КНИЖОЧКИ:

КАЗКИ БРАТІВ ГРІММІВ 25 цент.

ГОРБОКОНИК. Дуже цікава казка про дурного Івана як він оженив ся з донькою місяця і зістав царем . . . 30 цент.

НЕ ЛЮБО - НЕ СЛУХАЙ, БРЕХАТЬ НЕ МІШАЙ. Як хочете розвеселити свою душу і насміятись доволі то купіть собі сю книжочку. — Ціна 20 цент.

ДВА БРАТИ. 15 цент.

КАЗКА ПРО ІВАНА ЦАРЕВИЧА, СІРОГО ВОВКА ТА ЖАР-ПТИЦЮ. . . . 15 цент.

ВІЧНИЙ ЖИД. Родом з Єрусалиму, який був присутний при розп'яттю Ісуса Христа і ще до нині мандрує по світі. 10 цент.

ЗВІРЯЧА ПОЛІТИКА. Байка. . . . 05 цент.

ОХ. Дуже гарна казка. 10 цент.

Сі книжки мож набути у всіх книгарнях в Канаді і в Америці.

Замовлення разом з грошми шліть на адресу:

„PROSVITA”

207 York Street

Toronto, Ont.